

Ludwig van Beethoven

SYMFONIE Č. 4 B DUR, OP. 60

- I. Adagio. Allegro vivace
- II. Adagio
- III. Menuetto. Allegro vivace
- IV. Allegro ma non troppo

ČESKÁ FILHARMONIE
ŘÍDÍ PAUL KLECKI

Ohlasy III. symfonie „Eroicy“ doznívaly v Beethovenově díle dlouho a rostly do nových tvarů. V roce jejího dokončení (1803) začal práci na symfonii c moll, kterou ale po čase přerušil, a na opeře „Fidelio“; bylo přímo symbolické, že odpověděl její premiérou (20. prosince 1805) na obsazení Vídně Napoleonovými vojáky, k němuž došlo týden předtím. Proti imperátorské expanzi Napoleonově, jenž podporován rozvojem francouzského průmyslu, postupoval na pevnině od vítězství k vítězství, postavil Beethoven ve „Fideliovi“ oslavu lidské svobody, věrnosti, mravní opravdovosti a čestnosti, za niž, jak věřil, šel Napoleon také kdysi do boje. V době dočasné obnovy feudálně buržoazního absolutismu uvádí operu, v níž v postavě guvernéra státního vězení Dona Pizarra odhaluje a pranýřuje všechny ty, kdo vězní a dávají zabíjet statečné Florestany.

Nemůže nám ujít, že v roce 1804, kdy Angličané připravili pod velením admirála Nelsona Napoleonově marině strašnou porážku u mysu Trafalgar, píše Beethoven dva cykly klavírních variací na melodie „God save the king“ a „Rule Britannia“.

Ale v roce 1805 a 1806 dolehly na Evropu nové starosti: po bitvě u Slavkova proměňuje Napoleon „rýnský spolek“ německých knížat ve francouzský protektorát, v Berlíně vydává dekret o „kontinentálním systému“, aby zdolal Anglii, pak táhne na Varšavu a po porážce ruské armády uzavírá s Pruskem a Ruskem tylžský mír. Málem celá Evropa se stává soustavou států, závislých na francouzské buržoazní monarchii.

Beethoven to všechno pozoroval s rozhořčením. Celý rok 1805 věnoval novým a novým úpravám „Fidelia“ (jen předehru psal třikrát), jako by trvalým prožíváním myšlenky lidské svobody soustředěně přebíjel dobovačné násilí toho, kdo svobodu bral, když se z obhajoby revolučních společenských ideálů vrhl na buržoazní získávání evropských trhů. Celá řada hudebních děl, jež potom vznikla, je útekem z velikých krizí doby do světa pevné lidské víry v konečnou

spravedlnost revolučního zápasu lidových mas. Jen takto je možno si vysvětlit apollinský jas, čistotu a jistotu, s níž Beethoven tehdy tvoří.

I vnější okolnosti jeho vlastního života tomu napomáhaly: v květnu 1806 se oženil jeho bratr Karel a v září se stal Beethoven strýcem. Narodil se Karl van Beethoven, který mu měl později připravit tak trpké chvíle. V říjnu toho roku navštívil Beethoven knížete Lichnowského na jeho zámku Hradec u Opavy a prožíval zde jedno z nejkřivějších období svého života. Zasnoubil se v té době s krásnou Terezií von Brunswick a říkal, že cítí světlo, čistotu a záři všude kolem sebe i v sobě samém.

Spojíme-li tyto osobní podmínky Beethovenova života s jeho pevným vědomím, čím žije lid, pochopíme, z čeho se v něm rodila v tak temné době, plné válek a nespravedlností, velepíseň slávy a radosti „Valdštejnské“ sonáty (1804), usmiřující něha písně „Naděje“ (An die Hoffnung), čarovný zpěv a úchvatný lyrický pathos Houslového koncertu D dur (1806), jásavý hymnus předehry Leonora III (1806), myšlenková ušlechtilost a smělost tří Razumovských kvartetů, op. 59 (1806), i okouzující poezie IV. klavírního koncertu (1806), písně lásky a uklidnění, vyzpívané v klínu hradecké přírody.

Okruh obdobných inspirací má i v roce 1806 dokončená IV. symfonie B dur, označená opusovým číslem 60. Její převládající ráz je blaženost a šťastná pohoda. Srovnáme-li ji s předcházející „Eroicou“ a následující „Osudovou“, bude se nám zdát osobnější, prostší, hravější, myšlenkově nenáročnější. Nedomnívejme se však, že tu není souvislost s tehdejší společenským životem. Hudební řeč, již IV. symfonie promlouvá, je především úzce spjata se živelností dobových společenských tanců, které v duchu nových společenských názorů zatlačovaly staré obřadní tance šlechtických salónů. Beethoven se důkladně sžíval s duchem těchto nových lidových tanců: jako okrajové skladby už dříve napsal 12 německých tanců, 12 menuetů, 3 klavírní pochody,

6 venkovských tanců pro dvoje housle a kontrabas, 7 venkovských tanců klavírních atd. „Eroica“ skvělým způsobem využila těchto typických dobových melodií a rytmů a poslyšme veselé taneční finále houslového koncertu, abychom pochopili, jak byl Beethoven prosycen ovzduším nových společenských zájmů a jak do nich dovedl vřazovat své osobní problémy, myšlenky a city. Psal i potom pro „chudé lidstvo, budoucí lidstvo“, a o společenském smyslu své umělecké práce měl jasné vědomí: „Nechci se stýkat s žádným člověkem, který mluví jen jedním tónem. To by mi byl nudný kumpán, i kdyby jeho tón byl nejčistší. Člověk reprezentuje jednotlivě celkový život společnosti.“

IV. symfonie začíná rozsáhlou introdukcí (Adagio), jež připomíná ještě myšlenkové zápasy předchozího tvůrčího období. Allegro vivace začne pak energicky ve smyčcích. Provedení témat zůstává v ovzduší dobré nálady, tance, hravosti a humoru. Adagio druhé věty je široká beethovenovská lyrická meditace, plná jasu, vyrovnanosti a krásy. Třetí věta (Allegro vivace) je romanticky rozvitě scherzo se dvěma Trii. Finále (Allegro ma non troppo) stupňuje slunečnou náladu předchozích vět zářivými nápady, plnými vtípu, zajímavými modulacemi a jiskřivými detaily, které nemají daleko do hudebních žertů Haydnových a Mozartových. Jsme tu už v ovzduší radostného veselí budoucí VII. symfonie.

IV. symfonie, jedno z nejčistších a nejblaženějších Beethovenových děl, byla prvně provedena na subskripčním koncertu v Lobkowitzkém paláci v březnu 1807.

Paul Klecki (nar. roku 1900 v Lodži) začal svou uměleckou dráhu po studiích ve Varšavě nejprve v Berlíně, a to zprvu jako skladatel (jeho kompozice byly, žel, za druhé světové války zničeny). Současně se začal věnovat dirigentské dráze a brzy úspěšně vystoupil s nejlepšími evropskými orchestry (Orchestre National Paříž, Royal Philharmonic Orchestra London, Philharmonia Orchestra London, Orchestre Concertgebouw Amsterdam). V roce 1946 byl pozván Toscaninim k řízení zahajovacího koncertu u příležitosti znovuotevření milánské Scaly. Následovala řada gramofonových nahrávek pro společnost Columbia a velké turné po Střední a Jižní Americe. Delší dobu působil též v USA (u Filadelfského symfonického orchestru a jako hudební ředitel Symfonického orchestru v Dallasu). Po odchodu E. Ansermeta převzal vedení Orchestre de La Suisse Romande v Ženevě. V roce 1966 byl Supraphonem pozván k nahrávce všech Beethovenových symfonií.

Hudební režie Miloslav Kuba
Zvuková režie František Burda
Technická spolupráce ing. Stanislav Sýkora
Nahráno 21. — 22. prosince 1965
ve studiu pražského Domu umělců

NA PŘEDNÍ STRANĚ OBALU
BEETHOVENŮV POMNÍK V BONNU
SLEEVE-NOTE © JAROSLAV ŠEDA, CSc., 1957
COVER FRONT PHOTO © OTO DLABOLA 1979
COVER BACK PHOTO © BOHUMIL BENÍČEK 1979
COVER DESIGN © PAVEL HRACH 1979
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR OBALU MILOŠ POKORA

SUPRAPHON
STEREO
1110 0401 G